

MOTIONER

VÄCKTA HOS

STOCKHOLMS STADSFULLMÄKTIGE

ÅR 1912.

N:r 14.

Af herr **Palme**, om åtgärd för afskaffande, utom i fall af laga förhinder, af fullmakts användande vid stadsfullmäktigeval.

Till Stockholms stadsfullmäktige.

Att utvecklingen icke endast politiskt utan jämväl kommunalt går fram emot personlighetsprincipens allt högre erkännande såsom grund för samhälleliga afgöranden, är uppenbart. Hvarje förändring af rösträttsbestämmelserna vid val till riksdagen eller de kommunala representantförsamlingarna pekar i denna riktning, om ock härvid de politiska rösträttsreformerna präglats af större målmedvetenhet. Emellertid gör sig äfven på det kommunala området samma sträfvan gällande, och därvid må vara tillräckligt att framhålla utvecklingen från det obegränsade fyrkväldet till en efter hand allt skarpare begränsning, som med 1909 års reform bestämdes efter den s. k. 40-gradiga röstskalan.

Bland de ganska många skiljaktigheterna mellan den politiska och den kommunala rösträttens tillämpning må här erinras om tre, som särskildt ur personlighetsprincipens synpunkt äro anmärkningsvärda, nämligen att vid kommunala val

dels förmögenhet och inkomst beredes inom vissa gränser större inflytande,

dels jämväl juridiska personer, bolag, sterbhus, äfvensom omyndiga, må rösta,

dels röstning med fullmakt är tillåten.

De båda första af dessa olikheter sammanhånga gifvetvis med de båda olika representationernas olika natur. De politiska valen afse en representation, som till sin förnämligaste uppgift å ena sidan har att jämte konungen stifta lag, lika för alla, fattig som rik, och å andra sidan har bestämmanderätten öfver en mångfald af skatter och onera, som om möjligt böra drabba alla i lika mått eller i mån af skatteförmåga. Då därvidlag alla medborgare hafva snarlika intressen, kan och bör personlighetsprincipen också komma till full tillämpning.

Kommunalrepresentationen åter har till endast en ringa del att bestämma öfver lagstiftningsåtgärder och alls ej öfver indirekta skatter, men däremot till öfvervägande delen rent ekonomiska omsorger, hvilka åter utmyнна i kommunalskatter, utdebiterade efter bevillningen. Med ett visst berättigande har man därför — jag granskar icke här de skäl, som kunna anföras däremot — ansett sig i kommunalt hänseende böra och kunna gifva de högre skattdragarne större inflytande inom vissa gränser samt jämväl medgifva juridiska personer rösträtt.

För den tredje olikheten åter — fullmaktsomröstningen — kunna efter mitt förmenande svårligen åberopas sådana principiella grunder utan allenast praktiska skäl. Och därtill kommer, att ändring beträffande de båda förut berörda olikheterna nödvändiggör ingripande på åtskilliga andra områden, medan en ändring i det sistnämnda afseendet är en fristående relativt enkel åtgärd.

För Stockholms stad hafva städse särskilda kommunalförordningar utfärdats. Så var det med nådiga förordningen om sockenstämmor i Stockholms stad den 16 mars 1847, hvilken var samordnad med den allmänna sockenstämmoförordningen för riket af år 1843. Så ock med nådiga förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, som var parallell med de för hela riket gällande af den 21 mars samma år.

I 1847 års kommunalförordning stadgades en allmän rätt till att röstägande må genom fullmakt »öfverlåta sin talan och rösträtt å sockenstämma åt annan man, som i stämman röst äger; men samma ombud må icke innehafva flere än fyra personers fullmakter». I 1862 års förordningar inskränktes fullmaktsgifvandet ytterligare därhän, att ingen må på grund af fullmakt utöfva rösträtt »för

mer än en röstberättigad». Det är denna bestämmelse, som alltjämt äger giltighet.

Det kan vara af intresse att erinra om behandlingen af detta ärende under 1859—60 års riksdag. Den förberedande kommitténs majoritet ville i här berörda hänseende icke göra någon ändring, men en reservant, den framsynte Samuel Gustaf von Troil, var helt och hållet emot användandet af fullmakt. »Det är», yttrade han, »en i de flesta konstitutionella länder antagen grundsats att vid val rösträtt bör personligen utöfvas. Motsatsen föranleder ej sällan till listlöpning och till resor ur gård i gård för att samla underskrifter å på förhand uppgjorda valsedlar». Allmänna besvärsoch ekonomieutskottet vågade ej helt ansluta sig till von Troils åsikt utan inlät sig, »till förebyggande af de missbruk, hvartill en obegränsad frihet att på grund af fullmakt utöfva rösträtt lätteligen föranleder», på en kompromiss, och så genomfördes nu gällande stadgande. Därvid är emellertid att märka, att inom borgarståndet, där man gifvetvis hade närmast i tankarna förhållandena i städerna, framhölls att, om ock skäl kunde förefinnas för bibehållandet af fullmaktsröstning på landsbygden med dess stora afstånd, förefunnes alls intet motiv att bibehålla denna rätt i städerna.

Vid 1908 års riksdag upptogs förevarande fråga genom en af herr Hj. Wijk väckt motion om skrifvelse till konungen angående utredning och förslag beträffande borttagandet af eller inskränkning i rätten att rösta genom fullmakt. Förslaget afstyrktes emellertid af lagutskottet, som fann den nuvarande formuleringen vara en »lyckligt funnen begränsning». Hvad landsbygden eller, som utskottet säger, landsorten angår, syntes fullmaktsgranskningen väl öfverensstämma »med i vårt land rådande förhållanden», och i fråga om städerna underkände utskottet de af motionären förebragta skälen.

Diskussionen inom riksdagens andra kammare om denna motion är af rätt stort intresse. Den mest verkningsfulla talaren mot förslaget, herr *Daniel Persson i Tällberg*, ställde sig på landsbygdens ståndpunkt, framhållande omöjligheten att förbjuda fullmaktsröstning i landskommunerna med deras långa afstånd från vallokalerna. Det vore ett »attentat mot den kommunala rösträtten», framhöll han, enär representanterna för de stora fyrktalen, som »hafva ofantligt mycket lättare att komma fram de långa vägarna till vallokalerna, än hvad de mindre bemedlade hafva», nog skulle rösta personligen, medan »de mindre bemedlade på lands-

bygden i många fall beröfvades sin rösträtt, enär de ej vore i stånd att resa till valförrättningen. Emellertid kände sig talaren tydligen icke lika motvillig mot ett förslag, som endast omfattade städerna. En annan talare, herr *Lindhagen*, som reserverat sig mot utskottets motivering, ehuru han varit med om dess afslagsyrkande, sade sig nu vara villig att rösta för förslaget, förklarande sig beträffande Stockholm hafva samma erfarenhet som motionären från Göteborg, nämligen att röstandet med fullmakt mera är att anse som ett missbruk än som ett bruk, användt vid verkligt förfall. Motionären själf framlade med styrka en ganska klar bevisföring till förmån för fullmaktsröstningens upphäfvande i städerna. Rörande ett nyss försiggånget val i Göteborg, där mer än en tredjedel af de afgifna rösterna voro fullmaktsröster, yttrade motionären bland annat: »Den, som varit med om ett sådant val, har mycket lätt att förklara, huru denna höga siffra uppkommit. De personer, som verkligen intresserat sig för valutgången, ha med mycket få undantag röstat personligen, och den öfvervägande delen af de afgifna fullmakterna härrör från personer, som i själfva verket varit mer eller mindre ointresserade för valets utgång och som troligen alls icke skulle deltagit i valet, om de varit tvungna att personligen rösta. Dessa personer ha utdelat sina fullmakter till vänner och bekanta, som bedt dem om denna lilla tjänst. Sedan ha dessa fullmakter lagts på hög och samlats af de partier, som varit rivaliserande vid valet. Vid själfva valtillfället ha vid ingången till vallokalen ombud för båda partierna haft hela den stora massan af fullmakter med sig och lämnat ut dem en och en till de partivänner, som gått in i vallokalen och som förut icke själfva haft någon fullmakt. På det sättet har så småningom hela den stora bunken af fullmakter blifvit placerad och kommit med vid valet. De personer, som röstat med dessa fullmakter, ha icke haft en aning om, hvarifrån fullmakterna härstammat; det har för dem icke varit annat än ett papper med en viss röstsiffra, hvarmed de förstärkt sin egen röst vid valet. Man har således formellt hållit sig till lagens stadgande, att ingen får rösta med mer än en fullmakt, men om man ser litet djupare på saken, är det i själfva verket icke enskilde, som röstat här, utan partierna och de ha röstat med obegränsadt antal fullmakter å båda sidor. Valutgången har alltså i ett fall som detta berott på, hvilketdera partiet som med största energi och med största framgång bedrifvit fullmaktsinsamlingen före valtillfället. Jag tror, att med dessa

fakta för ögonen måste man anse, att jag haft fullt fog för att påstå, dels att röstning med fullmakt i detta fall missbrukats, och dels att missbruket varit af sådan art, att själfva valhandlingens karaktär af att vara ett uttryck för de röstades vilja och mening i väsentlig mån förryckts. Jag har för min del ansett detta vara af sådan betydelse, att man borde se till, om man icke kunde råda någon bot därför.

Motionen föll emellertid utan votering.

Hvad Stockholm beträffar, hafva under senare år fullmaktsvärningen och fullmaktsröstningen jämväl där tagit former, som jag icke tvekar att beteckna såsom innebärande missbruk. Reservernerna år 1908 yttrade: »En hög tanke om det politiska och kommunala livets betydelse och ett därur framgånget kraf på ett lefvande intresse för allmänna angelägenheter bland alla medborgare leder utan tvifvel till den uppfattningen, att den politiska och kommunala rösträtten är en medborgerlig rättighet, som endast bör få personligen utöfvas». Fullt instämmande i detta uttalande, vill jag med afseende på det senast förrättade valet såsom min åsikt framhålla, att 31 procent fullmaktsröstande i en rote och några och tjugo procent i andra — endast ofullständiga uppgifter föreligga — väl kunna tyda på valagitoriskt intresse hos de olika partiledningarna, men icke på »ett lefvande intresse för allmänna angelägenheter» hos de många, som, ofta ganska tanklöst, lämna ifrån sig sina fullmakter.

I enlighet med allmänt uttalade önskemål utsattes numera i Stockholm stadsfullmäktigevalen, såsom det heter i därom utfärdad kunglig skrifvelse, »till sådan tid på dagen och anordnas på sådant sätt, att, såvidt möjligt, samtliga röstberättigade utan svårighet blifva i tillfälle att deltaga i valet». Intet hinder bör sålunda möta för den, som icke eljest har laga förfall, att personligen aflämna sin röstsedel. Och då så är förhållandet, synes ingen anledning förefinnas för bibehållandet, hvad Stockholm beträffar, af rätten att rösta genom fullmakt. Emellertid synes mig böra kunna tagas i öfvervägande, huruvida den inskränkningen bör göras, om ett förbud att rösta med fullmakt beslutas, att, där laga förfall finnes föreligga, röstning med fullmakt må få äga rum.

Väl har riksdagen, såsom förut nämnts, en gång afslagit ett skrifvelseförslag i denna fråga, men dels var detta förslag i sig

själft tämligen obestämdt formuleradt, dels omfattade det jämväl landsbygden, som i detta afseende har helt andra förhållanden än städerna, i all synnerhet en storstad. Om därför Stockholms stadsfullmäktige nu besluta en hemställan om sådan ändring, som här åsyftas, i den för Stockholm gällande kommunalförfattningen, torde goda utsikter förefinnas för, att ändringen ock varder genomförd.

Jag hämtar ett ytterligare stöd för denna förhoppning i de bestämmelser angående prestval, som återfinnas i lag angående tillsättandet af presterliga tjänster den 9 december 1910, där det i 26 §, 3 mom., heter: »Rösträtt må i stadsförsamling ej utöfvas af annan än den, som personligen infinner sig vid valtillfället». Men det tillägges i samma moment, att »i landsförsamling äge röstberättigad utöfva sin rösträtt genom annan röstberättigad». Således finnes i denna alldeles nya lag införd just en skillnad mellan stad och land, som torde vara både riktig och naturlig.

Med anledning af hvad jag sålunda haft äran anföra tillåter jag mig vördsamt hemställa, att stadsfullmäktige ville besluta att ingå till kungl. maj:t med en underdånig skrifvelse, däri anhålles, att kungl. maj:t täcktes till riksdagen afgifva nådig proposition därom, att sådan ändring af § 8 mom. 2 i kungl. maj:ts nådiga förordning om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 göres, att röstning genom fullmakt icke måtte få äga rum i annat fall än där laga förfall för den röstberättigade föreligger.

Stockholm den 1 april 1912.

Sven Palme.